

Det er når teknologien regnes som helt autonom, at mer dystopiske former for determinisme dukker opp. Selv kroneksemplet på autonom, moderne teknologi er maskinen: hyperrasjonell og nådeløst effektiv, og med en natur som er grunnleggende på kant med menneskelige egenskaper og verdier (Ellul, 1964). Tar man utgangspunkt i at en slik verdiladet kraft også overfører sin natur på oss, begynner fremtiden å se ganske stygg ut.

Men hvordan former teknologien samfunnet, ifølge et slikt syn? Heidegger hevdet at faren med den moderne, teknologiske levemåten er at vi mennesker begynner å forholde oss til våre omgivelser på samme måte som moderne teknologi og produksjonsmåter foredler råmaterialer til ferdige produkter. Det vil si, vi glemmer at andre ting og vesener har en egenverdi, og betrakter dem i stedet som nyttige ressurser, som kun har verdi i forhold til hvordan vi best mulig kan utnytte dem (Heidegger, 1996).

For å illustrere dette viser Heidegger til hvordan moderne vannkraftverk griper inn i en elvs løp på en helt annen måte enn mer tradisjonelle vannkraftverk gjorde. Mens den eldre typen ble bygd ut fra hvordan elva naturlig renner, så «overmannet» det moderne kraftverket elva. Det ser ut, sier Heidegger, som at elva er bygd inn i, og for, kraftverket. Fra kraftverkets perspektiv, om vi kan si det slik, så eksisterer ikke elva som en elv, den eksisterer kun som en ressurs for kraftproduksjon. Etter hvert vender vi oss til den nytten vi får av slik kraftproduksjon, for eksempel hvor lettvinne livene våre blir med kontinuerlig tilgang på elektrisitet. Da utvikler vi også en slik «teknologisk tankegang»: et kalkulerende nytteperspektiv som overskygger andre måter å se og forholde seg til omgivelsene på.

Vi kan gjenkjenne dette perspektivet også i forbindelse med «det grønne skiftet». Vindparkene som er satt opp langs kysten og i andre vindutsatte områder i mange land, skal bidra til å fase ut fossile teknologier, men viser kanskje hvor preget vi har blitt av den teknologiske tankegangen. «Grønt» måles opp i denne forbindelsen opp mot mengden CO₂-utslipp og ikke i forhold til naturens egenverdi, eller, som på Fosen i Trøndelag, urfolks menneskerettigheter (Aas, 2023). Den samfunnsmessige gevinsten teknologier for fornybar energi gir, regnes da for viktigere enn å holde naturen i området urørt.

Det deterministiske elementet i Heideggers argumentasjon er at moderne teknologi *forårsaker* kalkulerende og hyperrasjonelle tenkemåter, som så får virkninger på hvordan samfunnet struktureres. En av Heideggers samtidige, filosofen Karl Jaspers (1883–1969), var like kritisk til moderne teknologi, men argumenterte annerledes.